

SV. FRANTIŠEK SOLANO – NA OKRAJ PRŮNIKU KULTU PERUÁNSKÉHO FRANTIŠKÁNA DO ČESKÉHO PROSTŘEDÍ

PAVEL ŠTĚPÁNEK

Abstrakt: Přestože vzdálené krajiny jako České království a Peru v období baroka žily zdánlivě izolovaným životem, ve skutečnosti mezi nimi existovaly kontakty, a to díky příbuzenským vztahům vládnoucích dynastií (Habsburkové) a hlavně církvi, jejíž univerzální učení sice přihlíželo k místním zvláštnostem, ale na druhé straně podporovalo výměnu informací na nejvyšší úrovni, zejména pokud jde o nové modelové situace, které v oné době reprezentovali noví světcí. Jedním z peruánských světců, jenž pronikl na české nebe, byl sv. František Solano, jehož životopis se zachoval v nejedné verzi ve Vědecké knihovně v Olomouci.

Klíčová slova: Peru, sv. František Solano, kult, Čechy, Vědecká knihovna v Olomouci.

Během baroka, přesněji v letech 1588–1767, došlo ke kanonizaci celkem 56 osob. Bezmála polovinu (21) tvořili Španělé; tři z nich působili v Peru: Toribio de Mogrovejo, jinak zvaný „z Limy“, urozený biskup španělského původu (†1606), kanonizovaný v r. 1726 – tj. týž rok jako další Španěl usazený v Peru, sv. František Solano, zatímco sv. Růžena Limská se v peruánském hlavním městě narodila, byla tudíž peruánská kreolka.¹ Početnějšími byli už jen Italové (celkem 25 kanonizovaných osob), kteří byli pochopitelně římskou centralizací upřednostňováni. Španělé nezůstávali příliš pozadu v dodávání modelů chování podle dobového náboženského názoru a kontextu. Podíl ostatních národností v oné době byl nepatrný. Španělský model zasáhl i do vzdálenějších katolických zemí včetně Českého království. Týká se to i méně známých světců, jako byl Francisco Solano (v českých textech se objevuje i v počestné formě, např. František ze Solana, Solánský, apod.).

Společně s Františkem Solanem, jenž je považován za patrona františkánských misí, byl svatořečen také Ital Jakub z Marky (†1476) a Španěl Petr Regalatus (tj. Pedro Regalado, †1456), vzor pro menší bratry v reformovaných poustevnách Španělska, Didach z Alcalá (také Didakus, šp. Diego de Alcalá, †1463), patron observantů, bratr laik, který byl hlasatelem všeobecné lidové prostoty, Paskval Baylon (šp. Pascual Baylón, †1592).² Spolu se sv. Petrem z Alcántary je Paskval patronem bosých františkánů. Tito čtyři Španělé ukazují, jaké prestiži se Španělsko těšilo i v oněch mnišských řádech, které jejich krajané nezaložili, ale jen reformovali či svou přítomností upevnili.³ I když církev dávala přednost univerzálnosti, na druhé straně

1 Životopis viz ŘEZNÍČEK, J. *Sv. František Solano O.F.M.* Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1936, Vítězové, seš. 1936. Peruánskými světcí se zabývám podrobněji v knize *Čechy a Peru. Dějiny a umění. Historie vzájemných vztahů.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2013,

2 *Krátký vejtah života a zázrakův [...] sv. Jana Kapistrána a sv. Paškála Bajlona, [...] Vytištěný v Starém Městě pražském u Jana Karla Jeřábka léta 1691.* [Knihopis č. 16 855]

3 BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích.* III. díl, I. svazek, Žebravé řády. Praha, 2006, str. 227–228. Františkáni používají zkratku O. F. M., což zkracuje latinský název františkánů Ordo Fratrum Minorum, který v češtině znamená řád menších bratří. Pokud se podíváme na neznámější františkánské světce a patrony, patří k nim zejména základní trojice řádu sv. František z Assisi, Antonín Paduánský (Portugalec), Bonaventura. Některé řády ale Španělé reformovali i podíleli se na jejich orientaci svými generály. Z řádů založených Španěly lze uvést zejména dominikány, jezuity, piaristy a milosrdné.

počítala nejen s náklonností k domácím, místním světcům, ale i s exotičností, která pocho-pitelně vždy přitahovala. Proto byla věnována pozornost i postavám ze zámorí, prostě tehdy všem čtyřem známým kontinentům.

Snadno pochopíme, že tak výjimečná kanonizace dvojice řádových bratrů minoritů – Jakuba z Marky a Františka Solana, zdomácnělého v Peru – týž den byla skvělou příležitostí, aby se řád prezentoval před českou veřejností.⁴

Jako místo konání velkých duchovních františkánských slavností se rozhodně osvědčil klášter v Hájku u Prahy. Stal se místem, kde byli do Čech uváděni noví řádoví světcí. Po svatořečení zmíněné italsko-španělské dvojice nastala první velká příležitost roku 1727. K jejich uvedení do Čech byla zorganizována osmidenní slavnost, na niž byli pozváni i kazatelé, jejichž promluvy při minulých akcích našly největší ohlas (mezi jmény kazatelů ze slavnosti svatořečení, jejichž kázání byla vydána tiskem, jsou: berounský Jiří František Procházka de Lauro,⁵ únětický Jan Nepomuk Steydl⁶ a z německých kazatelů hořelický Jan Ferdinand Glaser).⁷ Pozvaní (i domácí) osvědčení, ohnivě výmluvní kazatelé přibližovali posluchačům životy obou světců a ukazovali na nich modelové situace jednání a postojů. České prostředí považovalo za zajímavější z obou asi legendu o sv. Jakubu z Marky: ten zde působil v době Jiřího z Poděbrad jako misionář.⁸ Osmidenní slavností byla v Hájku krátce po svatořečení oslavena roku 1747 i památka františkánského řeholníka (dokonce šlechtického původu) sv. Petra Regalata, rovněž Španěla, kanonizovaného ještě za Sixta V. roku

-
- 4 K tomu ještě *Probus cultus Amore pietatis Adultus in S. Jacobo de Marchia, et Francisco Solano ordinis Minorum Reformatorem S. Francisci, respective 10. et 27. Decembr. dum hic excurrent annus; a Benedicto XII. digno ritu Benedictus; hodierno vero Lucis Phosphoro a F.F.P.P. Ejusdem Ordinis Brunae ad Sanctam Mariam Magdalenam per octiduum Solemnitatem cum debita Sacra observantia expressus...* Brunae: Typis Jacobi Maximiliani Swoboda, 1727. VKOL, sign. II 34.589, přívazek k signatuře II 34.583-II. 34.594; další exemplář od téhož autora viz *Probus Cultus amore pietatis adultus, in S. Jacobo de Marchia, et S. Francisco Solano, Ordinis Minorum Reformatorem S. Francisci...* Brunae: Typis Jacobi Maximiliani Swoboda, 1727. VKOL, sign. III 23.259, přívazek k signatuře III 23.252-III 23.299; v olomoucké knihovně najdeme ještě pražský tisk: Libertin, J. J. (cca 1681–1732). *Ehr-Freud-und Jubel-Fest So Denen Nach dem Außpruch Deß Heiligsten Vatters BENEDICTI XIII. Heiligen AGNETI de Monte Politiano, JOANNI à Cruce, JACOBO de Marchia, FRANCISCO Solano, ALOYSIO Gonzaga, STANISLAO Kostka, In verschiedenen Kirchen der Königlichen Haupt-Stadt Prag gehalten und in fünf Lob-Predigen ... / Von GEORGIO JOANNE LIBERTINO der Königl. Haupt-Kirchen bey St. Veit ob dem Prager-Schloß Canonico, et Germanico Encomiaste, vorgestellt, und erkläret worden.* Alt-Stad Prag: Gedruckt in der Carolo-Ferdinan. Buchdruckerey bey St. Clement, 1727, původem Ex Bibl. Conven. Zassoviensis. VKOL, sign. 36.013.
- 5 PROCHÁZKA DE LAURO, J. F. *Nebeští blížencové, nový Castor a Pollux, sv. Jakub z Marchie a sv. František Solanus [...] roku 1726. v Římě [...] za svaté vyhlášeny [...] představený skrze kněze Jiřího Františka Procházku de Lauro, v ten čas děkana berounského, což se stálo v Hájku desátého augusti [...]* Vytiskáno v Praze u Karla Jana Hruby, 1727 (*Knihopis* č. 14, 391, Moravská knihovna 39 B 16).
- 6 *Sv. Jakub z Marchie a sv. František Solanus řádu svatého otce Františka Serafinského strict. observant. reformatorem [...] v [...] Loreť v Hajku [...] řeč chvály uvedení od Jana Nepomuka Václava Steydl z Greifenwehru [...] na ten čas faráře ounětického [...]* Vytiskáno v Praze u Karla Jana Hruby [...] [nejpravděpodobněji 1727, rok po kanonizaci] (*Knihopis* č. 15 704; 39 B 23).
- 7 Tyto údaje přebírám z knihy BERÁNEK, K. – ČECH, Z. J. K. – HOUŠKA, P. A. F. – SLÁDEK, M. *Františkánský klášter v Hájku v literatuře 17. a počátku 18. století*. Unhošť, 2000, s. 14 ad.; STEYDL Z GREIFENWEHRU, J. N. *Sv. Jakub z Marchie a sv. František Solanus...* Praha, 1727 ?/ (*Knihopis* č. 15 704); LASER, J. F. *Zwey schnelle Engel zum Heyl deren Völckern, das ist: Die zwey neucanonizirte Heilige: Jacobus de Marchia und Franciscus Solanus...* Prag, 1727 (Strahovská knihovna řádu premonstrátů, sign. BP III 62).
- 8 V Čechách údajně vypil bez následků kalich s jedom na „dokázání pravdy evanjelické“ – a tím několik tisíc lidí od „husitské sekty odtrhl“, Beránek, TAMTĚŽ.

1588. Něco podobného se konalo, když Klement IX. prohlásil roku 1669 za svatého dalšího španělského františkána, Petra z Alkantary (†1562).⁹

V rámci slavnosti svatořečení v místech, kde (nejen po Čechách) byl světec uctíván, docházelo k výstavbě slavnostních bran a triumfálních oblouků; v Hájku to bylo jak u klášterních vrat, tak i u brány do klášterní zahrady. V kázání prosloveném v Hájku při slavnosti kanonizace obou minoritů roku 1727 využil Jiří František Procházka de Lauro „koncept“ s odvoláním na slova nejcitovanějšího církevního Otce, sv. Augustina: „Komu by ale podobenství takové se nelíbilo [srovnával oba kanonizované s Castorem a Polluxem, věrnými sourozenci z antické mytologie], že na nějaké toliko básní založené jest, ať slyší velikého Otce a učitele Augustýna v takové případnosti takto mluvícího: Fabule ačkoliv moc a sílu pravdy nemá, však způsob v sobě zavírá, z kterého pravda může býti dokázána.“¹⁰ Zřejmě již od poloviny 30. let 18. století však obliba konceptuálního pojetí kázání začala – zprvu velice zvolna, ale pak stále rychleji – upadat. Někteří kazatelé přestávali používat podobenství, která přímo těžila z antické mytologie.

V barokním období provázely podobné typické slavnosti prakticky všechny významné církevní svátky. Mimořádně okázale slavili kanonizaci tří nových řádových světců, sv. Jakuba z Marky, sv. Františka Solana v roce 1727 i sv. Petra Regalata o dvacet let později, také turnovští františkáni. V průběhu osmi srpnových dnů roku 1727 se mělo zúčastnit opakovaných procesí, končících na náměstí před kostelem sv. Františka, a následných slavných mší více než jedenáct tisíc věřících. Kvůli dosud nevídanému množství lidu, jaké ani tři turnovské kostely nemohly pojmout, museli zpovědníci udělovat rozhřešení na ulicích.¹¹

Završením publikací ke svatořečení památného roku 1727 byl zřejmě německy vydaný spis, jehož autorem je nejmenovaný kněz české provincie sv. Václava (ale zřejmě německé řeči).¹² V titulu je sice řada chyb, přínosem je ale grafický list, vycházející zcela volně z modelového

9 JVP [Jan Varinus OFM]. *Kratičký vejtah ctností a zázrakův svatého Petra z Alcantary řádu sv. Františka příkřejší obnovené observance*. [...] Vytisknuty v Starém Městě pražském v impresii arcí-biskupské léta Páně 1669. [Knihopis č. 16 445a; Královská kanonie Strahov, sign. AK VII 45. Další vydání *Kratičký vejpis života velikého divotvorce, svatého Petra de Alcantara a způsob, kterak devítí-nedělná pobožnost k témuž svatému se má vykonávat* [...] Vytisknuty v Novém Městě pražském u Anny Voršily Hamplový 1707. [Knihopis č. 16 770; sign. 65 F 1134]; *Knížka zlatá o přemýšlování a ducha modlení skrze svatého Petra z Alkantary* [...] v jazyku španělském sepsaná, v rozličné jiné částěji užitečně přeložená a nyní k prospěchu duchovnímu svato-vaclavské řeči milovníkův od nehodného sv. Petra ctitele [Damascen Marek] v český jazyk uvedena [...] V Novém Městě pražském u Anny Zuzanny Hamlový, [1713]. Život vysoce osvěceného, duchem svatým plného může, svatého Petra Alkantarenského od svatě panny Terezie řádu karmelitánského, v knížce o vlastním jejím živobytí v kap. 27 v jazyku španělském sepsaný. [Knihopis č. 7 066; Strahov, sign. BX VIII 27]; *Knížka zlatá o přemýšlování a ducha modlení skrze svatého Petra z Alkantary* [...] v jazyku španělském sepsaná, v rozličné jiné částěji užitečně přeložená a nyní k prospěchu duchovnímu svato-vaclavské řeči milovníkův od nehodného sv. Petra ctitele [Damascen Marek] v český jazyk uvedena [...] po druhý vytisknuta. V Praze v Plotajském domě u Karla Jana Hrabý léta 1714. Život vysoce osvěceného, duchem svatým plného může, svatého Petra Alkantarenského od svatě panny Terezie řádu karmelitánského, v knížce o vlastním její živobytí v kap. 27 v jazyku španělském sepsaný. [Knihopis č. 7 067; NK ČR, sign. 54 F 250]; Dochovalo se i první vydání *Knížka zlatá o přemýšlování a ducha modlení skrze svatého Petra z Alkantary* [...] v jazyku španělském sepsaná, v rozličné jiné částěji užitečně přeložená a nyní k prospěchu duchovnímu svato-vaclavské řeči milovníkův od nehodného sv. Petra ctitele [Damascen Marek] v český jazyk uvedena [...] V Novém Městě pražském u Anny Zuzanny Hamlový, [1713].

10 Citováno dle Beránek, *Františkánský*, Procházka Lauro, (pozn. 6), tam pozn. 35.

11 NOVOTNÝ, R. R. První století působení františkánů v Turnově (1651–1763), První století působení františkánů v Turnově (1651–1763) [online]. *Časopis Krkonoše – Jizerské hory*. Zář 2007. Dostupné z: http://krkonose.krnapp.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=9623&Itemid=27.

12 Kurtzer Begriff deß Strengen Buß- Lebens, herrlichen Tugenden, und Miracklen deß heiligen Farnisci (sic, má být Francisco) Solani, Ordens S. Francisci Strict. Observ. Peruani Imperii dicti Apostoli. Verfasst auß der Ordens- Chronick und unterschiedlichen beglaubten Geschicht- Schreibern. Von einem Priester der Böhmischen Provintz S. Wenceslai D. et M. cum Licentia Ordinarii. Prag: Bey Carl Johann Hraba, Landschafts= Bu/ ch/druckern, 1727. VKOL, sign. 32.607, přívazek k signatuře 32.600–32.608 (opravil jsem nepresnosti, resp. nejednotnost přepisu v knihovním záznamu podle originálu).

listu „vera effigies“, dochovaného na několika místech.¹³ Zobrazuje právě kanonizovaného františkána, jak v doprovodu dalšího spolubratra káže a křtí indiány – jeden z nich, zcela vlevo, je zobrazen s čelenkou. Pod obrázkem je přesné datum kanonizace, 27. prosince 1726.¹⁴ Tento neznámý autor se k námětu ještě vrátil ve společenství Jakuba z Marky.¹⁵

Sv. František Solano, ale i řada dalších nově prohlášených světců (sv. Antonín Paduánský, sv. Augustin, sv. Filip z Neri, sv. František Xaverský, sv. Gertruda Veliká z Helfty, sv. Marie Magdalena Pazzi a sv. František Saleský) dostali jako atribut mj. i symbol planoucího srdce, tedy lásky k bližnímu a k Bohu.¹⁶ Byla složena modlitba (vstupní antifona), která je používána při svátku sv. Františka Solana dne 14. července:

*Bože, tys kázáním svatého Františka (rozuměj: F. ze Solana)
přivedl do církve mnoho národů Ameriky;
pro jeho zásluhy a na jeho prosby
připoutej k sobě pevněji naše srdce
a vlej úctu k svému jménu i národům,
které tě dosud nepoznaly.
Prosíme o to skrze tvého Syna...¹⁷*

Kromě toho se každoročně připomíná stále aktuální čtení *Ze životopisu svatého Františka Solana*, napsaného jeho současníkem.¹⁸

V interpretaci znázornění světce podle Zdirada Čecha jej provázejí rovněž znaky Argentiny a Peru, které spolu s Bolívií, Paraguají, Uruguají a Chile ctí sv. Františka Solana jako svého apoštola, a hlavního města Peru, Limy, kde zemřel. Dále bych zmínil připomínky papežů Benedikta XIII., Benedikta XIV. a sv. Pia X. První z nich dal sv. Františka r. 1726 zapsat do seznamu světců na jeho úmrtí den, druhý přeložil jeho svátek na 24. července, aby se nekryl se svátkem sv. Bonaventury, a třetí z nich vrátil r. 1913 světcův svátek na původní datum. Město Lima i minoritský řád si ovšem světce připomínají o den dřív. Dole bývá u Františkových nohou nakreslen ještě znak jeho rodné Granady.¹⁹ Ve španělském prostředí

13 Např. v John Carter Brown Library [online]. Dostupné z: <http://jcb.lunaimaging.com/luna/servlet/detail/JCB~1~1~2458~4020001:Vera-effigies-Venerab--Servi-Dei-B>

14 Pod obrázkem je text: „S. Franciscus Solanus Peru/ani Impery Apostolus, à SSDN Benedict/to XIII. an. 1726. 27 Decemb. Canonizatus.“

15 *Kurzer Begriff deß Strengen Buß- Lebens Apostolischen Eyffers, Tugenden und Wundern Wercken deß Heiligen Jacobi von der March: Ordens S. Francisci Sctioris Observantiae Gezogen auß der Ordens Chronick und einem in Italienscher Sprach 1726 zu Rom gedruckten, und Ihro Pöbstlichen Sprach 1726 zu Rom gedruckten, und Ihro Pöbstlichen Heiligkeit dedicirten Exemplar: Von einem Priester der Böhmischen Provintz S. Wenceslai D. et M. Ordinis Minorum S. P. Francisci Reformatorum.* Prag: Bey Carl Joh. Hraba Landschafft- Buchdruckern, 1727. Dostupné z: http://search.books2ebooks.eu/Record/vkol_vkol000528853.

16 Srdce zvané Nejsvětější srdce Panny Marie sice „hoří“, ale nikoliv „dokola“ a pro odlišení od jiných je obtočené květinovým věncem. Je také Nejsvětější srdce Ježíše Krista (také Páně), s trnovou korunou, které rovněž hoří. LURKER, M. *Slovník biblických obrazů a symbolů*. Praha, 1999, s. 244, a TÝŽ, *Slovník symbolů*. Praha, 2005, ad vocem, s. 478, rozebírá podrobně různé významy, s tím, že od nepaměti je srdce sídlem duše, citu, odvahy, vědomí, ale především lásky, a to i v smyslu náboženském.

17 Vstupní antifona (Žl. 37(36), 30–31). [online]. Dostupné z: http://www.paterpio.tym.sk/kniznica/mis_fran/textymf/cervenec.htm#Anchor-14-363

18 Podle *Acta Sanctorum Iulii*, sv. 5, Paříž, 1868, s. 884–886; viz též [online]. Dostupné z: http://www.sfr.cz/stranky/breviar_detail.aspx?id=318

19 ČECH, Z. [online]. Dostupné z: http://www.sfr.cz/stranky/poutnik_detail.aspx?id=2388

mu věnovali pozornost i tak významní malíři jako B. E. Murillo, pro kterého byla zakázka kláštera sv. Františka v Seville, na které pracoval v letech 1645 až 1648, vlastně první významnou sérií maleb (bohužel v napoleonských válkách rozptýlenou).

V českém prostředí nedošlo k tak intenzivní propagaci jeho kultu, jako např. v Nizozemí,²⁰ a není mu u nás ani zasvěcen žádný kostel.²¹ Přesto ale o popularitě světce činného v Peru svědčí např. skutečnost, že jeho jméno nese celá řada lidí ve střední Evropě, např. Franciscus Solanus Monschmidt, velmi plodný autor dobových traktátů, jako je např. *Ministerium exorcisticum...* vydaný v Opavě roku 1738.²²

Světcův životopis byl publikován při příležitosti jeho svatořečení, jehož oslava proběhla současně na několika místech. Byl vydán v mnoha verzích, z nichž zaujme zejména kniha dalšího plodného autora (více než deseti spisů) Sebastiania Felseneckera, činného ve 20. a 30. letech 18. století ve Znojmě: *Zwey Von sich, und auß sich selbst gebohrene Männer Jacobus Von der March Und Franciscus Solanus Auß den Orden der Mindern Brüdern deß H. Francisci Seraphici ... in der Königl. Stadt Znaymb den 10. Augusti 1727.*²³

Kromě výtisků z českého území vlastní Moravská zemská knihovna dlouhou řadu vydání v němčině od různých autorů, z různých německých a rakouských měst, mezi nimiž najdeme zejména Agusburg (popř. i Innsbruck, Salzburg a Mnichov),²⁴ kde byly vydány četné publikace včetně jednotlivých kázání při příležitosti jeho kanonizace.

20 Kde v rámci klášterní čtvrti (Kloosterkwartier) v Sittardu nesl jeho jméno klášter, který připravoval zájemce na misi. Viz např. <http://www.kloosterkwartier.nl/vroeger/achtergronden>.

21 Jako je tomu v Saint-Truidenu – Minderbroedersstraat 5, 3800 Sint-Truiden. Pastoor: Kloosterkerk E-mail: musea.vlaamse.minderbroeders@skynet.be. Website: <http://www.museum-minderbroeders.be>

22 *Ministerium exorcisticum quò Exorcista Possessos, obsessos, et maleficiatos a Daemoniis, eorumque maleficiis vexationibus in sola virtute SS. Nominis Domini Nostri Jesu Christi certo et infallibiter, si est ad majorem Dei Gloriam, et vexati salutem facillimo et brevissimo modo liberare potest Cum annexis thesibus theologicis ad mentem doctoris subtilis Joannis Duns-Scoti ex Tribus libris sententiarum.* Oppaviae: Jo. W. Schindler, 1738. Autoři: Gelasius Stoephel. Další autoři: Adolphus Medelsky, Franciscus Solanus Monschmidt; Moravská zemská knihovna ST1-0509.433.

23 *Zwey Von sich, und auß sich selbst gebohrene Männer Jacobus Von der March Und Franciscus Solanus Auß den Orden der Mindern Brüdern deß H. Francisci Seraphici der strenger Observanz In einer Lob-und Ehren-Red An derselben bey denen Wohl-Ehrwürdigen P. P. Franciscanern in der Königl. Stadt Znaymb den 10. Augusti 1727. begangenen acht-tägigen Canonizations-Solemnität dargethan, und vorgestellt /.* Gedruckt zu Znaymb: bey Anna Theresia Swobodin, Wittib, 1727.

24 DAFFINGER, F. *Vierde Predig. Lob- und Ehren-Red Zur Zeit, als die Gedächtnus Der Canonization Deren lieben Heiligen Gottes Jacobi De Marchia Und Francisci Solani, Ordinis S. Francisci strictioris Observantiae begangen wurde, mit einer Acht-Tägigen Solemnität Allhie In Augspurg, vorgetragen in der Kirch bey dem Heil. Grab genannt Adm. R. R. P. P. Franciscanorum. Den 22. Julij, Anno 1727. Nachmittag /.* Augspurg: in Verlag Mathiä Wolff, Buchhändlern, nächst U. L. Fr. Thor, 1728. MZK, sign. ZK-0000.749, přív. 16; HEMMERLE, B. *Sechste Predig. Zwey In die wett streitende dapffere Apostolische Arbeiter In dem Weingarten des Herrn Das ist: Lob-und Ehren-Predig Der zwey neu-Canonizirten Heiligen Jacobi De Marchia Und Francisci Solani Beyder aus dem Orden des H. Francisci Regularischer Observanz und Recollecten genandt: gehalten an dem 5. Tag der ihnen zu Ehren angestellten Acht-Tägigen Solemnität.* Augspurg: in Verlag Mathiä Wolff, Buchhändlern nächst U. L. Fr. Thor, 1728. MZK, sign. ZK-0000.668, přívazek 6.

Za další např. MAYR, J. B. *Anderte Predig. Wahrer Dem Römischen Höchsten Kirchen-Haupt beywohnender Heiligsprechungs-Gewalt Von Benedicto XIII. Preyßwürdigst Regierenden Röm. Pabsten jüngsthin abermal ausgeübet, vermittelst rechtmäßig vorgenommner Solemner Heilig-Erklärung Zweyer Aus dem Hochlöbl. Orden des Heil. Seraphischen Vatters Francisci Seeligen Gottes-Männern, Jacobi De Marchia Und Francisci Solani. Bey acht-tägig veranstalter Hochfeyerlicher Solemnität in dem andächtigen Gottes-Hauß zum H. Grab deren Wohl-Ehrwürdigen P. P. Franciscanern in der H. Röm. Reichs-Stadt Augspurg, auf öffentlicher Cantzel vorgetragen den 21. Julij, als an dem anderten Tag besagter Octav, im Jahr 1727 /.* Augspurg: in Verlag Mathiä Wolff, Buchhändlern nächst U. L. Frauen Thor, 1728, MZK, sign. ZK-0000.668, přív. 2; Jako pátý je označen spis Franciscus Xaverius Leo, *Fünfte Predig: Seraphische Engel=Burg Das ist: Herrliches/ mit zwey Seraphinen JACOBO DE MARCHIA Und FRANCISCO SOLANO... / Von P. R. D. P. FRANCISCO XAVERIO LEO, Can. Reg. S. Aug. ad S. Crucem Augustae Professo. Augspurg, 1728. VKOL, sign. 994.113/ přív. 6.*

A nyní to nejdůležitější: výtvarné zpracování zobrazení tohoto světce je spíše vzácné;²⁵ na prvním místě bychom měli jmenovat grafické listy v životopisných knihách, kázáních apod. Tak najdeme grafickou kompozici ve Vědecké knihovně v Olomouci s textem „S. Franciscus Solanus. Franciscanus. Peru/ani Impery apostolus à SSDN Benedict/to XIII an. 1726 Decemb. Canonizatus“; pochází ze spisku vydaného potomkem českého tiskaře Komárka v Římě.²⁶ Pokud nebude podniknut průzkum nejen titulů, ale i ilustrací v jednotlivých knihách, nedostaneme přesný obraz rozšíření konkrétní ikonografie světce. Právě tato, ale i jiné grafiky mohly sloužit jako předloha pro další grafické listy, obrazy a sochy.²⁷ V bezprostřední blízkosti kostela Navštívení Panny Marie v Hejnicích najdeme sochy obou pospolu kanonizovaných světců: Jakuba z Marky a Františka Solana;²⁸ jejich umístění svědčí o významu, který byl oběma v oné době přikládán.

Sochy nacházíme také je v interiérech kostelů. Jedna taková vynikající socha sv. Františka Solana tvoří součást oltáře v klášterním chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Bechyni.²⁹ Světec je zde znázorněn na levé straně oltáře s triumfálně pozdvihnutým křížem v levé ruce, zatímco u nohou mu klečící se sepjatýma rukama mladý černoch v bohatém oděvu.

Na neposledním místě můžeme připomenout skutečnost, že františkánské klášterní knihovny obsahovaly kromě vlastních knih také portréty jednotlivých řádových autorů či historicky a morálně významných postav řádu. Velmi dobře to pozorujeme na knihovně v klášteře františkánů v Dačicích. V horní polovině skříňových dveří se nacházejí v úrovni lidských očí výplně zdobené polopostavami řádových světců a učenců. Postupně je zde vyobrazen sv. Bonaventura, Mikuláš z Lyry, bl. Jan Duns Scotus, sv. Ludvík IX., sv. Bernardin ze Sieny, sv. Jan Kapistrán, sv. Petr z Alkantary, laický františkánský bratr sv. Didak, zde označený

25 *Lexikon der christlicher Ikonographie*, Bd. sv.2 (Rom, Freiburg, Basel, Wien: Herder, 1970), ad vocem Franz von Solano. Autor hesla S. Graen připomíná kromě starších záznamů knihu: MAAS, O. *Der hl. F. Solano*, 1938. Viz též http://www.bbkl.de/f/franziskus_so.shtml, Biographisch-Bibliographisches *Kirchenlexikon* (BBKL) – různé svazky. Ze zobrazení uvádí portrét na dveřích cely, ve které zemřel, dále pak obecně řadu obrazů, na kterých je znázorněn s rukou vysoko třímající kříž, doprovázen indiánem nebo černochem, jehož křtí. Další verze narážejí na jeho hudební schopnosti zobrazené houslí či jiných nástrojů. Uváděn je jen jeden obraz znázorňující jeho smrt.

26 *Compendio della vita, morte, e miracoli di S. Francesco Solano, della regolare osservanza di S. Francesco*. Roma: Nella stamp. del Komarek, 1726. VKOL, sign. 30.813. Přívazek k signatuře 30.809-30.818. Poprvé jsem upozornil na tento dnes vzácný tisk v článku Receptce španělské literatury, kultury a jazyka na Moravě [online]. In: *Studia Moravica I. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica. Moravica 1*, 2004, s. 265–283. Dostupné z: http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/Veda/AUPO/AUPO_Moravica1_Studia_Moravica_1.pdf; hlouběji pak v knize *Čechy a Peru*, op. cit.

27 Nejvýznamnější byly ony sochy, které se dostaly na fasády nebo do blízkosti kostelů. První z nich najdeme na průčelí kostela františkánského kláštera Čtrnácti pomocníků v Kadani, kde sdílí stěnu společně se sv. Jakubem z Marky a sv. Antonínem Paduánským. Můžeme ho snadno identifikovat podle doprovodné postavy malého indiána, jehož právě křtí. Fotografie Vladimíra Příbyla, Putování za františkány do Kadaně [online]. Dostupné z: <http://picasaweb.google.com/110285138036253982706/PutovNZaFrantiKnyDoKadan#5113364932216217362>.

28 Rejstříkové číslo státního seznamu 4274 zahrnující mj. kostel, ambity, františkánský klášter, mariánský sloup, kapli sv. Antonína, zídka s plastickou výzdobou, socha sv. Václava, socha sv. Jana Nepomuckého, kašna, zahrada, vodní nádrž, ohradní zeď a vstupní prostranství kostela. Viz *Přílohy k plánu péče CHKO Jizerské Hory*, 6.7 Seznam kulturních památek na území CHKO. [online]. Dostupné z: www.jizerskehory.ochranaprirody.cz/res/data/026/004105.pdf.

29 Bechyně – Klášterní chrám Nanebevzetí P. Marie, *Soupis památek*, roč. 5. *Politický okres milevský* (1898), s. 16–27, tuto sochu neuvádí. [online]. Dostupné z: <http://depositum.cz/knihovny/pamatky/strom.clanek.php?clanek=3659> (2012). Vděčím dr. VI. Příbylovi za fotografii a bibliografický odkaz. Podle soupisu neobsahují boční oltáře z let 1717–33 „nic zajímavého“ (s. 21).

jako „Didakus Komputationis“, terciářský poustevník sv. Konrád z Piacenzy, řádový misionář bl. Bernardin z Feltre, sv. Jakub z Marky a konečně i sv. František Solano. Skříň vznikla někdy před r. 1726.³⁰

Objevitel Ameriky, Kryštof Kolumbus, zasvětil novou zemi (kterou ale považoval až do své smrti mylně za Indii) Panně Marii, v duchu španělské expanze, která rovněž usilovala o šíření víry. Tehdejší volná ruka trhu, kořistníci všeho druhu – dobyvatelé, hledači zlata a bohatství – ve své chtivosti s nelibostí pozorovali misionáře, kteří domorodcům přinášeli evangelium, tj. dobrou zprávu (o Bohu, který přinesl spásu). To se projevilo zejména na rozpuštění indiánského jezuitského státu Paraguaye a na vyhnání jeho tvůrců – jezuitů – z Ameriky, aby volná ruka trhu mohla snáze získávat nejen černochoy, ale i indiány jako otroky.³¹

V souvislosti s ikonografií si tedy zopakujeme základní informace ze světceva životopisu, který sloužil jako podklad pro hagiografii. Rozpor mezi dobyvateli a kořistníky panoval už od dob dominikána Bartoloméa de las Casas a projevoval se v různých místech Ameriky.³² Do skupiny ochránců indiánů se zařadil i Španěl František Solano. Narodil se 10. března 1549 (v roce, kdy velký vzor misionářů, sv. František Xaverský, dorazil do Japonska) v městečku Mantille u Córdoby v poměrně bohaté rodině, zemřel kolem r. 1610. Základní vzdělání získal v jezuitských školách, ale po svém dvacátém roce vstoupil do řádu menších bratří konventuálů (minoritů) v rodném městě. Žil stroze, byl prakticky vegetarián, v duchu dobových nálad pěstoval tvrdá pokání, bičoval se a odpočíval výhradně na tvrdém lůžku. Poté, co byl vysvěcen na kněze, stal se učitelem klášterních noviců, současně ale působil velice prospěšně i mimo klášter a zejména ošetřoval nemocné. Když bylo r. 1583 blízké město Montor zasaženo krutou morovou ránou a lidé odtud prchali, František naopak požádal své představené, aby tam mohl jít a opatrovat nemocné. Svolení dostal, ve službě se sám nakazil, ale uzdravil se a ve své činnosti pokračoval, dokud mor nepřestal.

Tato zkušenost ho pohnula k žádosti o svolení nadřízených, aby mohl jít k mohamedánům do Afriky, a „zasloužit si tak mučednickou korunu“; to mu představení nedovolili, ale poslali ho patrně r. 1589 do Jižní Ameriky, do zemí, které patřily Koruně španělské. Nějaký čas působil v argentinském Tucumánu a v Paraguayi;³³ františkáni totiž vybudovali svou síť klášterů hned po dominikánech, počínaje rokem 1540, a to v Quitu (Ecuador), Cuzku a Limě a následně se posouvali na jih k Potosí, La Pazu a Tucumánu a k ústí řeky La Platy. Do Limy

30 BAJGER, M. F. *Česká františkánská knižní kultura. Knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí* [rigorózní práce obhájená na Katedře české literatury, literární vědy a dějin umění Filozofické fakulty Ostravské univerzity]. Ostrava, 2008. Vděčím autorovi za zaslání fotografií, které mi umožnily identifikovat přinejmenším dva? španělské mnichy. Vývoj knihoven v jednotlivých řeholních domech, zejména v klášteře františkánů v Dačicích pojednává také na: <http://bajger.wz.cz/frk/chapter8d.html> matyas.bajger@seznam.cz; dále Univerzitní knihovna v Brně převzala z dačického kláštera úředně celkem 3.699 svazků knih „oceněných“ v tehdejší měně na 66 tisíc korun. Viz BRYCHTOVÁ, L. *Dačické muzejnictví po roce 1945: bakalářská práce*. Brno: FF MU, 2007, s. 17, v Dačicích totiž proběhly v 50. letech velké konfiskace; Další DOKOUPIL, V. – BAR, P. *Soupis rukopisů dačických františkánů*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2011.

31 CARDIEL, J. *Las misiones del Paraguay*. Madrid, 1989; SCHATZ, K. *Jezuitský stát v Paraguayi. Teologický sborník*, 1998, č. 4, s. 74–83; DE CHARLEVOIX, P. F.-X. *Paraguay v době jezuitských redukcí*. Olomouc, 2008; ZAJÍCOVÁ, L. *Český jazyk v Paraguayi. Studie o jazykovém kontaktu a zániku*. Olomouc, 2009; z nejstarší literatury JARQUE, F. *Insignes misioneros de la Compañía de Jesús en la provincia del Paraguay*. Pamplona, 1687.

32 DE LAS CASAS, B. *O zemi indijských pustošení a vyliďňování zpráva nejstručnější*. Praha, 1954 (originál je z r. 1552); KUBÍKOVÁ, J. *Křesťanská misie v 16.–18. století*. Brno, 2001; KALISTA, Z. *Cesty ve znamení kříže. Dopisy a zprávy českých misionářů XVII.–XVIII. věku ze zdomoňovaných krajů*. Praha: ELK, 1941; BOLLINI, H. *Arte en las misiones jesuíticas. Los espejos del Mundo Jesuítico-Guaraní*. Buenos Aires: Corregidor, 2007 – obecně shrnuje všechny hlavní záležitosti a problémy, které hýbaly jezuitskými redukcemi, včetně umění; *Nejkrásnější divy světa 2. Přírodní památky a přírodní zdroje naší planety pod záštitou UNESCO*. Praha: Balila, 2001, s. 78–79.

33 Podrobnosti ličí PLANDOLIT, A. *El apóstol de América*, Madrid, 1963; v argentinské Saltě, v klášteře sv. Františka, se nachází muzeum sakrálního umění, kde je vystavena i cela sv. Františka Solana.

dorazil až poté, co první loď ztroskotala. Misionář pokračoval do Limy pěšky; po krátkém čase dostal pokyn, aby odešel na misie do Tucumánu (v dnešní severní Argentíně). To představovalo celkem tři tisíce kilometrů pěšky nebo na koni, přičemž bylo třeba překonat vysoké pohoří And. Do Tucumánu dorazil v listopadu 1590 a hned začal pracovat. Založil dvě misie (redukce) pro indiány, a to Socotonio a Magdalena.

V dalších dvou desetiletích se jeho druhým domovem stalo Peru. V hlavním městě František neúnavně kázal v kostelích, na ulicích i po domech. Chodil nejen do kostelů, ale i na tržiště, do hospod, nemocnice, žaláře i divadla a navštěvoval dílny řemeslníků, všude kázal a vybízel lidi k pokání. Jeho neobvyklý způsob kázání, naléhavými slovy formulovaný projev, působil osobitě a osobně, takže jeho činnost měla nesmírnou působnost; potvrzoval tak oblibu františkánů v Americe, v oné době už zastíňovanou jezuitů.

Všude, kde se objevil, byl považován jak indiány, tak i dalšími členy na okraji společnosti, zejména černými otroky, za jednoho z velkých apoštolů Ameriky. Časem dostal přívlastek „apoštol indiánů“ a stal se tak jedním z nejvýznamnějších představitelů šíření zásad katolické církve na novém kontinentě mírovými prostředky. Sv. František Solano prosekával mačetou svou cestu hustou džunglí a pralesem; konkrétně, v r. 1588, podnikl misijní cestu z Peru do paraguayského Chaca a podle dochovaných svědectví jim kázal brzy v jejich vlastních dialektech či jazycích.³⁴ Proto je znázorňován obvykle v doprovodu indiána (černocho či jinak nespecifikovaného domorodce),³⁵ podobně jako sv. František Xaverský; v této podobě se dostala jeho úcta do Čech.

Kromě Limy působil i v jiných peruánských městech, zejména v Trujillu, kde v kostele San Francisco (sv. Františka) kázával a kde na místní kazatelně údajně předpověděl zemětřesení, které přišlo devět let po jeho smrti, v roce 1619. Proto se stal uctívaným patronem proti zemětřesení, v oné zeměpisné šířce dosti častému.³⁶

Působil mezi indiány, jejichž jazyky se zřejmě snadno učil; ovládal patrně kečuánštinu a aymarštinu, možná i další minoritní jazyky. Tím, že zvládal komunikaci v rodných jazycích indiánů, měla jeho činnost viditelné výsledky a mnoho domorodců obrátil na křesťanství.³⁷ A dokázal sugestivně promlouvat k zástupcům. Svědčí o tom jedna příhoda, kterou líčí Slavomír Ravik: „Roku 1604 kázal v Limě na tržišti a vyprávěl o Božím hněvu a následných trestech tak dramaticky, že mezi lidmi vznikla panika. Naivní posluchači varováni před osudem, který trestá bezbožníky, to pojali totiž jako líčení a předpověď všeobecné katastrofy.“³⁸

Málodky se připomínají jeho ohromné schopnosti hudební – už ve Španělsku působil jako skladatel a interpret vánočních písní a popěvek („villancicos“). Od dětství bylo známo jeho hudební nadání. Po příjezdu do Trujilla si sám sestrojil hudební nástroje, jimiž si získával sympatie farníků, kteří s ním sdíleli zájem o hudbu. Proslavil se zejména vánočními koncerty,

34 DUNNEY, J. A. *Church History in the Light of the Saints*. London – Bombay – Calcutta – Madras – Melbourne – Toronto – New York: The Macmillan Copany, 1944, s. 416.

35 PFLEIDERER, R. *Atributy světců*. Praha: Unicornis, 1992 (překlad z němčiny). – originál: PFLEIDERER, R. *Atributen der Heiligen. Ein alphabetisches Nachschlagewerk zum Verstaendis kirchlicher Kunstwerke*. Leipzig, 1989, reprint, s. 78; SKRUŽNÝ, L. *Atributy vybraných biblických postav, světců a blahoslavených*. Čelákovice, 1996; RYNEŠ, V. *Atributy v umění*. Díl II. Roztoky, 1971, s. 25 – uvádí ještě jeden atribut: housle. To proto, že uměl hrát na housle. Viz text.

36 Karel Kýr – příběhy a publicistika: František Solano – „apoštol Indiánů“ [online]. Dostupné z: <http://www.karelyr.blogspot.com/2011/09/frantisek-solano-apostol-indianu.html>

37 Už r. 1567 přikazoval synod, který zasedal v Limě, aby se kněží naučili domorodým jazykům a dokonce stanovil tresty těm, kdo na to nedbali. Zakázal rovněž zpověď za pomoci tlumočnicka. K tomu viz NĚMEC, J. *Vybrané kapitoly z dějin evangelizace světa*. II. a III. Díl. Olomouc, 1991, s. 52.

38 RAVIK, S. *O světcích a patronech*. Praha, 2006, s. 241–242. Ne všechny příručky jej evidují, chybí např. PRACNÝ, P. *Český kalendář světců*. Praha, 1994; dokonce i u některých přeložených prací, jako je např. HALLAMOVÁ, E. *Světcí. Kdo jsou a jak nám pomáhají*. Praha, 1996.

při kterých se hrály „villancicos“, z nichž některé přežily v lidové podobě dodnes. Je o tom oficiální záznam řádového provinciála P. Otálory, který navštívil r. 1602 klášter v Trujillu, kde Solano tehdy pobýval, takže měl možnost jeho hudební vystoupení vyslechnout. K tomu se vyjádřil následovně:³⁹

„Když se mniši kochali vánočními písněmi a podobnými akcemi, vstoupil P. Solano se svým lukem a na něm jednu strunu, a s klacíčkem v ruce, jíž ladil na způsob nástroje. Vstoupil zpívaje o Narození (Páně) s takovým zaujetím a duchem, zpíval božským způsobem popěvky k počtě Dítěti, a tancoval a točil se tak, že ho všichni obdivovali a byli dojatí, když ho viděli, jakého to má zaníceného ducha a zbožnost, takže se všichni velice dojali a povznegli.“⁴⁰

Vysílen dlouhotrvající prací zemřel 14. července 1610 v Limě, svatořečen byl 27. prosince 1726 papežem Benediktem XIII. František Solano je patronem Chile, Limy, Panamy. Jeho jméno se dodnes objevuje v pravidelném rytmu ročních svátků v den jeho úmrtí a je připomínáno i v českých kostelích, takže se stal součástí českého světeckého nebe.

SAINT FRANCIS SOLANO – NOTE TO THE PENETRATION OF THE CULT OF A PERUVIAN FRANCISCAN TO THE CZECH BACKGROUND

Summary: Although the very distant countries as the Kingdom of Bohemia and Peru were living, in the baroque period, relatively isolated, in reality existed contacts between them, thanks to relations of the governing dynasties (the Habsburgs), and, after all, the Church, what was considering the local specifics, but, in another part, was stimulating the exchange of information at the highest level, specially the new model situations, which was represented by the new saints. One of the Peruvian saints, who penetrated in the Bohemian heaven, was St. Francis Solano, which biography is conserved in more versions in the Olomouc Research Library, too.

Key words: Peru, St. Francis Solano, cult, Bohemia, the Olomouc Research Library.

Prof. PhDr. Pavel Štěpánek, PhD. (*1942)

Působí na katedře dějin umění Univerzity Palackého v Olomouci a na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Zabývá se dějinami umění španělsky a portugalsky mluvících zemí, zejména obdobím baroka a 20. století. Je autorem více než 1400 bibliografických titulů, včetně zhruba 30 výstavních i soupisových katalogů a knih (např. o Picassovi, Dalím), z nichž jako poslední vyšla *Čechy a Peru. Dějiny a umění. Historie vzájemných vztahů*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013.

39 TORRENTE, Á. – MARÍN, M. Á. *Pliegos de villancicos en la British Library (Londres) y la University of Cambridge* [online]. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=CjMa02gEyeIC&pg=PA33&lpg=PA33&dq=villancico+%22Francisco+Solano%22&source=bl&ots=cKWRDlZc49&sig=xWXZs6OU0AwQIKWF4CL9KL_QWe4&hl=cs&sa=X&ei=TXkuT5nIGNC4hAfyx5Fi&ved=0CDgQ6AEwAw#v=onepage&q=villancico%20%22Francisco%20Solano%22&f=false. Tyto vánoční písně zlidověly a našly ohlas i v současné době, dokonce existují skladby v jeho duchu, viz Sixto Palavecino [online]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=k-olNysVktU>.

40 José Javier Esparza, *Así comenzó la Navidad en la América Hispana. Navidad, Hispanidad, Identidad*. [online]. *El Manifiesto.com. Periódico políticamente incorrecto*. Dostupné z: http://www.elmanifiesto.com/articulos_imprimir.asp?idarticulo=1326.